

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фінанси домогосподарств

(міжфакультетська вибіркова навчальна дисципліна)

Розробник Людмила Капаєва, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, кандидат економічних наук, доцент

Полтава
2020 р.

Назва навчальної дисципліни	Фінанси домогосподарств
Назва структурного підрозділу	Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Контактні дані розробників, які залучені до викладання	<i>Викладач:</i> Капаєва Людмила, кандидат економічних наук, доцент <i>Контакти:</i> ауд. 12 (приміщення деканату обліку та фінансів) <i>e-mail:</i> liudmyla.kapaieva@pdaa.edu.ua , тел.. 050-32-77-840
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень, Другий (магістерський) рівень для галузі знань 21 «Ветеринарна медицина»
Спеціальність	Міжфакультетська вибіркова навчальна дисципліна
Попередні умови для вивчення дисципліни	Філософія

Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти системи знань системи економічних відносин щодо формування, розподілу і використання фінансових ресурсів домашніх господарств з метою забезпечення їх добробуту.

Основні завдання навчальної дисципліни: з'ясування сутності і значення фінансів домогосподарств; вивчення джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; дослідження фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; визначення напрямів раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання; формування економічної культури населення та особливостей фінансового планування домогосподарств.

Компетентності:

Загальні:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

предметні:

- знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання;

- здатність визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрями раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі;

- здатність виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства.

Програмні результати навчання:

- знати і розуміти сутність і значення фінансів домогосподарств; джерела формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання;

- визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрями раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі;
- виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Фінанси домогосподарств як складова фінансової системи держави.

Тема 2. Специфічні ознаки і взаємозв'язок фінансів домашніх господарств з іншими сферами фінансової системи.

Тема 3. Фінансові безпека домогосподарств у ринковій економіці.

Тема 4. Доходи домогосподарств і напрями їх використання.

Тема 5. Фінансові потоки домогосподарств.

Тема 6. Стан фінансів домогосподарств.

Тема 7. Перспективи розвитку фінансів домашніх господарств в умовах глобальних економічних процесів.

Трудомісткість:

Загальна кількість годин – 90 год.

Кількість кредитів – 3.

Форма семестрового контролю – залік.

Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни:

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Фінанси домогосподарств як складова фінансової системи держави.

Сутність домогосподарства. Поняття домогосподарства як організаційно виокремленої та економічно самостійної ланки виробничої сфери. Місце домогосподарства в соціально-економічній системі. Внесок українських економістів у теорію функціонування домашнього господарства. Юридичні акти, що слугують законодавчою базою функціонування домогосподарств.

Еволюція дефініції «домогосподарство», взаємозв'язок з поняттям «сім'я». Характеристика сектора «домашні господарства» в межах його економічної діяльності. Характерні ознаки домогосподарств. Виокремлення домогосподарств за такими ознаками: за організаційною структурою; за складом; за повнотою; за ступенем складності сімейної структури; за місцем проживання; за розміром; за видами діяльності; за рівнем споживання. Функції домогосподарств.

Фінанси домогосподарств як самостійна сфера фінансової системи. Характерні особливості фінансів домашніх господарств. Специфічні риси фінансів домогосподарств, як окремої сфери фінансової системи. Соціально-економічна суть фінансів домашніх господарств. Суспільне призначення фінансів домогосподарств. Функції фінансів домогосподарств, їх характеристика.

Багатство домашнього господарства: матеріально-речові блага, нематеріальні блага. Чинники, що впливають на добробут домогосподарства.

Тема 2. Специфічні ознаки і взаємозв'язок фінансів домашніх господарств з іншими сферами фінансової системи.

Місце фінансів домогосподарств у фінансовій системі і їх взаємозв'язок з іншими сферами. Фінанси домогосподарств у фінансовій системі України: теоретична концептуалізація та проблеми ідентифікації. Елементи взаємозв'язку фінансів домогосподарств з іншими сферами фінансової системи. Фінансові відносини домашнього господарства. Внутрішні і зовнішні фінансові відносини домогосподарств.

Фінансові ресурси домогосподарства. Фактори, що впливають на розмір фінансових ресурсів домогосподарств. Елементи фінансових ресурсів домашніх господарств.

Фінансовий результат домогосподарств. Прибуток домашніх господарств та напрями його використання. Джерела формування фінансових ресурсів домашніх господарств. Напрями використання фінансових ресурсів. Утворення фондів цільового призначення фінансових ресурсів домогосподарств.

Фінансові інструменти, що обслуговують домогосподарства, їх характеристика. Фінансові потоки домогосподарств. Вхідні і вихідні фінансові потоки фінансів домашніх господарств. Класифікація фінансових потоків домогосподарств.

Доходи домогосподарств та їх класифікація. Види доходів домашніх господарств.

Суть витрат домашніх господарств. Класифікація витрат домашніх господарств. Система оподаткування домашніх господарств.

Тема 3. Фінансові безпека домогосподарств у ринковій економіці.

Фінансова безпека людини. Фінансова безпека домашніх господарств як економічне поняття. Ієрархічна система фінансової безпеки домашнього господарства. Чинник фінансової безпеки домогосподарств.

Фінансові ризики домогосподарств. Класифікація фінансових ризиків домогосподарств і способи їх усунення.

Мета та завдання фінансової безпеки домашнього господарства. Механізм забезпечення фінансової безпеки домогосподарств та його елементи. Об'єкт та суб'єкти фінансової безпеки домогосподарств. Заощадження. Державне забезпечення фінансової безпеки домогосподарств. Фінансове планування, причини його здійснення на рівні домогосподарств. Взаємодія суб'єктів фінансової безпеки домогосподарств. Фінансові важелі забезпечення фінансової безпеки домогосподарств: прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, мінімальне пенсійне забезпечення, податків пільги, дотації і субвенції. Індикатори фінансової безпеки домогосподарств.

Складові елементи фінансової безпеки домашнього господарства: соціальна безпека, валютна безпека, інвестиційна безпека, грошово-кредитна безпека. Напрями підвищення фінансової безпеки домогосподарств. Заходи підвищення фінансової безпеки домогосподарств.

Тема 4. Доходи домогосподарств і напрями їх використання.

Доходи домогосподарства, їх складові та фактори. Види доходів домогосподарств: грошові, загальні і сукупні. Грошові доходи домогосподарств, їх склад і джерела формування. Заробітна плата як основне джерело грошових доходів домашніх господарств. Функції заробітної плати. Фактори, що впливають на розмір заробітної плати. Мінімальна заробітна плата. Прожитковий мінімум. Фізіологічний мінімум.

Загальні доходи домогосподарств. Сукупні ресурси домогосподарств, їх структура і джерела формування. Доходи від власності. Трансфертні платежі. Підприємницький дохід. Доходи від індивідуальної трудової власності. Тіньові доходи і неформальна економіка домашніх господарств.

Теоретична концептуалізація доходів домашнього господарства. Функції доходів населення. Джерела надходжень грошових засобів у бюджет домашнього господарства: власні, не власні; легальні, не легальні; з ризиком, без ризику. Номінальні й реальні доходи домогосподарств. Формування сукупного доходу домогосподарства. Формування чистого доходу домогосподарств. Еластичність доходу домашнього господарства. Розподіл доходів домогосподарств. Причини диференційованості розподілу доходів домогосподарств.

Витрати домогосподарств та їх складові. Класифікація споживчих видатків домогосподарств. Сукупні витрати домогосподарств та особливості їх використання.

Структура сукупних витрат домогосподарств. Сукупні витрати домашнього господарства: споживчі сукупні витрати, неспоживчі сукупні витрати. Класифікація витрат домогосподарств.

Оподаткування доходів домогосподарств та його оптимізація. Податкове навантаження на домашні господарства. Основні елементи оподаткування домогосподарств в Україні.

Основні вектори раціоналізації споживчих витрат домашніх господарств в умовах економічної нестабільності. Принципи раціоналізації сукупних витрат домогосподарств.

Поняття «людський потенціал» та його елементи. Витрати на формування та розвиток людського потенціалу. Напрямки витрат на розвиток людського потенціалу.

Заощадження домогосподарств, їх класифікація. Заощадження домогосподарств як джерело інвестиційних витрат. Основні елементи заощаджень домогосподарств. Мотиви заощаджень. Форми заощаджень. Чинники, які впливають на розмір заощаджень. Основні чинники, що впливають на ощадну активність домогосподарств в Україні. Оплата непередбачуваних витрат, купівля товарів. Нагромадження.

Формування і використання інвестиційного потенціалу грошових доходів домогосподарств. Інвестиції: суть і форми. Трансформація заощаджень домогосподарств в інвестиції. Споживання та заощадження впродовж життєвого циклу індивіда.

Тема 5. Фінансові потоки домогосподарств.

Оцінка фінансових потоків домогосподарств та її особливості. Управління фінансовими потоками домашніх господарств, його причини та значення. Вхідні і вихідні фінансові потоки домогосподарств.

Взаємодія фінансів домогосподарств та фінансового сектора. Інвестиції.

Регулювання фінансових потоків домогосподарств. Збалансування вхідних і вихідних фінансових потоків домогосподарств.

Бюджет домогосподарства. Основні фази побудови бюджету. Основи збалансування бюджету. Домашня касова книга: принципи побудови. План-прогноз реалізації фінансових цілей домашнього господарства. Мінімальний споживчий бюджет. Оптимальний (раціональний) споживчий бюджет.

Фінансова поведінка домогосподарств та управління особистими фінансами в умовах ринку. Уподобання та обмеження домашнього господарства. Бюджетні обмеження домогосподарств. Теорія споживання. Чинники, що визначають домогосподарство як споживача. Зовнішні і внутрішні чинники, що обмежують можливість вибору домогосподарства. Фактори впливу на бюджетні обмеження. Уподобання домогосподарств. Характеристики, що в цілому описують раціональну поведінку домогосподарств. Властивості уподобань: повнота, транзитивність, раціональний вибір. Оптимальний споживчий набір

Тема 6. Стан фінансів домогосподарств.

Фінансовий стан домогосподарств. Мета та значення оцінки фінансового стану домашніх господарств.

Майновий стан домогосподарств. Платоспроможність і ліквідність домогосподарств. Фінансова стійкість і незалежність домашніх господарств.

Характеристика індикаторів фінансового стану та фінансової безпеки домогосподарств. Обсяг ВВП на душу населення. Інфляція та її вплив на фінансовий стан домогосподарств. Оцінка ліквідності домашніх господарств. Грошовий мультиплікатор домашніх господарств.

Соціальні витрати, приведені соціальні витрати, їх ефективність.

Диференціація доходів населення. Крива Лоренца. Бідність. Абсолютна та відносна бідність. Лінія бідності. Квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення. Показники Джинні. Рівень безробіття та заробітної плати.

Освіта як складова розвитку людського потенціалу. Індекс людського потенціалу.
Заходи щодо зміцнення фінансової безпеки домашніх господарств, зміцнення їх фінансового стану.

Тема 7. Перспективи розвитку фінансів домашніх господарств в умовах глобальних економічних процесів.

Глобалізація економіки та її вплив на фінанси домашніх господарств.

Фінансова поведінка домашніх господарств та її моделі. Стратегії фінансової поведінки домогосподарств і фінансова грамотність населення. Фінансово активні та фінансово пасивні домогосподарства. Моделі фінансово активних домогосподарств. Типи фінансової поведінки домогосподарств.

Шляхи збільшення фінансових ресурсів домогосподарств. Управління фінансами домашніх господарств: сутність і специфіка. Визначення цілей управління фінансами домогосподарств. Способи контролю грошовими ресурсами сім'ї. Індивідуальний споживчий індекс.

Фінансові рішення домогосподарств в умовах економічних ризиків. Етапи та елементи підготовки, прийняття та реалізації фінансових рішень домогосподарствами. Внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на економічні ризики домашніх господарств.

Вкладення заощаджень домогосподарств у фінансові інструменти залежно від рівня ризику та прибутковості інвестицій. Піраміда фінансових ризиків під час інвестування заощаджень домашніх господарств. Основні етапи управління ризиками домогосподарств.

Приватний бізнес. Вкладення коштів у фінансові інструменти. Можливості інвестування. Переваги та недоліки використання фінансових інструменти для домашніх господарств.

Забезпечення фінансової безпеки домашніх господарств, основні напрями. Шляхи збільшення доходів домогосподарств. Фінансове планування в домогосподарствах. Самострахування та його напрями. Формування фінансових резервів. Цільові фонди.

Вкладення в людський капітал як основа формування фінансової безпеки домогосподарства. Теорія людського капіталу. Людський капітал як важливий чинник формування фінансового капіталу домашніх господарств.

Використання ощадних фінансових інструментів. Страхування та його необхідність. Страхова культура. Формування страхового портфелю та управління ним.

Державний фінансовий захист домашніх господарств. Правовий захист фінансової безпеки домашніх господарств.

Структура навчальної дисципліни

Тема, зміст	Форма діяльності (заняття), кількість годин		Види діяльності здобувачів вищої освіти	Оцінювання (кількість балів)
	Лекція	Практичне заняття		
Тема 1. Фінанси домогосподарств як складова фінансової системи держави.	2	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - завдання самостійної роботи; - опитування.	4 3 3

Тема 2. Специфічні ознаки і взаємозв'язок фінансів домашніх господарств з іншими сферами фінансової системи.	2	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - завдання самостійної роботи; - опитування.	4 3 3
Тема 3. Фінансові безпека домогосподарств у ринковій економіці.	2	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - завдання самостійної роботи; - опитування.	4 3 3
Тема 4. Доходи домогосподарств і напрямки їх використання.	4	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - завдання самостійної роботи; - опитування; - розв'язування тестів.	4 3 3
Тема 5. Фінансові потоки домогосподарств.	2	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - завдання самостійної роботи; - опитування.	4 3 3
Тема 6. Стан фінансів домогосподарств.	2	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - завдання самостійної роботи; - опитування.	4 3 3
Тема 7. Перспективи розвитку фінансів домашніх господарств в умовах глобальних економічних процесів.	2	2	- виконання вправ на практичних заняттях; - завдання самостійної роботи; - опитування.	4 3 3

Політика виставлення балів

Форма, шкала та критерії оцінювання результатів навчання при проведенні поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

- виконання вправ на практичних заняттях (діапазон 0-4 бали);

4 бали	правильне виконання, що демонструє знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання; здатність визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрямки раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі; здатність виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства;
3 бали	в цілому правильне виконання, з незначною кількістю помилок, що демонструє на достатньому рівні знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання; здатність визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрямки раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі; здатність виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства;
2 бали	неповне виконання з значною кількістю помилок, що демонструє на базовому рівні знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел

	формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання; здатність визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрями раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі; здатність виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства;
1 бал	виконання задовольняє мінімальні критерії, студент робить принципові помилки, демонструючи на початковому рівні знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання; здатність визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрями раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі; здатність виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства;
0 балів	студент не виконав завдання, що не дає можливість оцінити наявність здобутих результатів навчання

- розв'язування тестів (діапазон 0-15 балів – оцінюється за питомою вагою наданих вірних відповідей шляхом тестування на онлайн-платформі MOODLE);

- опитування (діапазон 0-3 бали):

3 бали	здобувач вищої освіти надав неповну відповідь, що свідчить про: достатній рівень знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання;
2 бали	здобувач вищої освіти надав часткову відповідь, що свідчить про: базовий рівень знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання;
1 бал	здобувач вищої освіти надав мінімальну відповідь, що свідчить про: початковий рівень знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання;
0 балів	здобувач вищої освіти не надав відповідь, що не дає можливість оцінити формування ним відповідних компетентностей та набуття програмних результатів навчання

- виконання завдань самостійної роботи – діапазон 0-3 бали:

3 бали	в цілому правильне виконання, з незначною кількістю помилок, що демонструє на достатньому рівні знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання; здатність визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрями раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі; здатність виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства;
2 бали	неповне виконання з значною кількістю помилок, що демонструє на базовому

	рівні знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання; здатність визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрями раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі; здатність виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства;
1 бал	виконання задовольняє мінімальні критерії, студент робить принципові помилки, демонструючи на початковому рівні знання і розуміння сутності і значення фінансів домогосподарств; джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів домогосподарств; закономірностей у сфері взаємовідносин домогосподарств та держави, суб'єктів господарювання; здатність визначати особливості фінансової поведінки домогосподарств та її впливу на прийняття фінансових рішень; напрями раціоналізації фінансової поведінки українських домогосподарств на сучасному етапі; здатність виявляти навички економічної культури, управління фінансами та фінансового планування домогосподарства;
0 балів	студент не виконав завдання, що не дає можливість оцінити наявність здобутих результатів навчання

Форма проведення підсумкового контролю згідно з робочим та навчальним планом – залік.

Вимоги до учасників навчального процесу:

- відвідування навчальних занять;
- систематична та старанна навчальна робота;
- своєчасне виконання завдань;
- відвідування консультацій у випадку необхідності роз'яснення навчального матеріалу, відсутності на заняттях;
- дотримання принципів академічної доброчесності.

Застереження:

- небажане спізнення на навчальне заняття;
- небажане користування телефоном, планшетом під час заняття, за винятком випадків, коли це потрібно з навчальною метою;

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	Незараховано
0-34	F	

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Волохова І.С., Шикіна Н. А., Волкова О. Г. Фінанси: навч. посіб. Одеса: ОНЕУ, ТОВ «Пром-Арт», 2018. 263 с.

2. Воробйов Ю.М., Ворошило В. В. Фінанси домашніх господарств у фінансовій системі держави : монографія. Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2013. 232 с.
3. Фінанси: навчальний посібник / За заг. ред. д-ра екон. наук, професора І. В. Журавльової. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 330 с.
4. Фінанси для фінансистів : підручник. / За заг. ред. Т. А. Говорушко. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 612 с.
5. Фінанси: навчальний посібник / за ред. д.е.н., проф., акад.. АЕН України Л.В. Лисяк. Дніпро: ТОВ «Акцент ПП», 2017. 298 с.

Допоміжні

1. Фінанси: практикум для студентів усіх напрямів підготовки : навч.-метод. посіб. / О. Р. Романенко, Л. П. Даниленко, Л. П. Гладченко [та ін.]. К. : КНЕУ, 2015. 162 с.
2. Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін. Теорія фінансів: Підручник / За ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України : minfin.gov.ua.
2. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України: sts.gov.ua.
3. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України: rfu.gov.ua.
4. Офіційний веб-сайт Фонду соціального страхування України: fsuu.gov.ua.
5. Офіційний веб-сайт Державної служби зайнятості: dcz.gov.ua.
6. Сайт «Ціна держави»: <https://cost.ua/about>
7. Онлайн-видання ФІНГВІН: <https://www.finguin.guru>